

KIS JÚLIA

A becsület és az emberi méltóság büntetőjogi védelme a román és a magyar jogban

Criminal Protection of the Right to Honour and Dignity in Romanian and Hungarian Law

Abstract: Criminal protection regarding the right to dignity and the right to honour is manifested differently in Romanian and Hungarian criminal law. Regarding the protection of these rights through criminal law, there have been similar measures, but the legislation of the two legal systems is different both in terms of the content of the offences and the set of sanctions.

Keywords: the right to honour, human dignity, personality rights, criminal law, defamation, calumnation

Összefoglaló: A becsület és az emberi méltóság büntetőjogi védelme különbözőképpen mutatkozik a román és a magyar jogban. Ezen jogok büntetőjogi eszközökkel való védelme esetén voltak azonos jellegű megoldások, de a két jogrendszer szabályozásai között lényeges eltérések vannak, mind a bűncselekmények tartalmát illetően, mind a szankciók meghatározásában.

Kulcsszavak: becsülethez való jog, emberi méltóság, személyiségi jogok, büntetőjog, rágalmazás, becsületsértés

1. A becsületről és az emberi méltóságról

Az emberi méltósághoz való jog az a jog, amely megkülönbözteti az embert a jogi személyektől, az étellel együtt jár, oszthatatlan, korlátozhatatlan és egyenlő mindenki-re nézve. Az emberi méltóság az a jog, amelytől fogva az ember emberi lény marad, és nem válhat eszközzé vagy tárggyá.

Az emberi méltóság elismerésével a jog a másik ember iránti minimális, öt emberi mivoltánál fogva megillető tiszteletet, elismerést követeli meg. Az emberi méltóság védelme és biztosítása az egész jogrend feladata.¹

¹ LENKOVICS Barnabás, SZÉKELY László: *A személyi jog vázlata*, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2011, 117.

Annak ellenére, hogy az emberi méltóság fogalmát a mindennapi életben és a jogi világban is gyakran idézzük, jelentéstartalmának meghatározása nem is olyan egyszerű feladat.

A magyar értelmező szótár szerint az emberi méltóság a tisztelet érzése, amely kijár egy embernek, az emberi létezés tudata, egy személy fontosságát, jelentőségét, értékét jelző önrézet.

Köznap megközelítésben a méltóság fogalma az érték, értéktudat és a velük összefüggő magatartásbeli elvárás közötti összetett szerkezetet jelöli. Az emberrel összefüggésben a méltóság – avagy a szabadság – az ember önlétéhez tartozik. Embernek lenni önmagában véve méltóság.²

Az emberi méltóság mindazon értékek összességét jelöli, amelyek minden egyes embernek származásától, fejlettségi szintjétől, műveltségétől, tulajdonától stb. függetlenül a sajátjai. Az emberi méltóság olyan minőség, amely egyenlő és abszolút minden egyes emberben. Az emberi méltóságot a legkülönbözőbb politikai, vallási, kulturális felfogások közös nevezőjének tekinthetjük, másrésztől azonban egy adott kultúrán, egy adott tudományágon vagy éppen jogterületen belül sincs kiforrott, egységes tartalma.³

Az emberi méltóság egy olyan érték, amely a jog számára megközelíthetetlen és hozzáférhetetlen. Definiálni, valamennyi részelemét összefoglalni, lényegét megragadni a jog technikai értelemben nem tudja, védelmét ellenben a kimerítő meghatározás hiányában is biztosíthatja.⁴

Az emberi méltósághoz való jog több részterületből áll, melyek egyenként korlátozhatóak, megfelelő garanciákkal, törvényi szabályokkal. Az emberi jogok alapjogok, az ember, az egyének és az állam viszonyát határozzák meg.

Az emberi méltóság mint érték különböző jogok forrásának tekinthető, általános személyiségi jognak, anyajognak is nevezik. Az általános személyiségi jog garantálja a szűkebb személyes életszférát.

A jó hírnév, becsület, emberi méltóság egymástól elválasztható személyiségi jogok, de mégis szoros kapcsolatban állnak egymással. Az emberi méltóságból különböző jogok is levezethetőek, mint például a magánszférához való jog, egyenlőség, becsülethez, jó hírnévhez való jog, szólásszabadság, szabad véleménynyilvánítás, lelkiismeret- és vallásszabadság, az egyének szabad mozgása, a családhoz és egészséghez való jog stb. Az emberi jogok, az emberi méltóság védelme a negatív kötelezettségek egyike, tehát tartózkodásra, azaz a jogsértés elkerülésére kötelez, amely e jogok közvetlen intézményes védelmén keresztül, közvetve a demokratikus rendet védi, nem pedig a jogaiban sértett esetleges egyént.

Azonban az emberi méltósághoz való jog védelme nem csupán egy negatív kötelezettség az állam részéről. Az állam szerepe több szinten is megnyilvánul és kiemelkedő jelentősége van.

² GÁSPÁR Csaba László: *Emberi méltóság – filozófiai gondolkodás*, Korunk 2006/12, 4–13, <http://korunk.org/?q=node/8382#> (letöltés ideje: 2016. 05. 18.).

³ BALOGH Zsolt: *Az emberi méltóság: jogi absztrakció vagy alanyi jog*, Iustum Aequum Salutare VI., 2010/4, 35–44, <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20104sz/12.pdf> (letöltés ideje: 2016. 05. 18.).

⁴ KOLTAY András: *Az emberi jogok, az emberi méltóság és az alkotmányos rend védelme a magyar médiaszabályozásban*, In *Medias Res*, 2012/1, <http://media-tudomany.hu/laparchivum.php?ref=9> (letöltés ideje: 2016. 05. 15.).

Elsősorban a szabályozást illetően van az államnak fontos szerepe. A jogi normák megalkotásától kezdve az emberi méltósághoz való jog megfelelő szintre emelése, védelmének különböző jogszabályok általi biztosítása az állam elsődleges feladata.

Az állam szerepe abban is megnyilvánul, hogy az esetleges jogsértések esetén a sérelmek orvoslására különböző, például büntetőjogi szankciókat ír elő vagy polgári jogi eszközökkel igyekszik jogkövetkezményeket meghatározni, ilyen például a jogsértés tényének bírói megállapítása, sérelmes helyzet megszüntetése, jogsértést megelőző állapot helyreállítása, kártérítés/sérelemdíj megállapítása. Ilyen módon megvalósul az emberi méltóság alapjogi védelme. Fontos feladat a bíróság előtti jogérvényesítés lehetőségének biztosítása.

Az államnak intézményvédelmi szerepe van, kötelezettsége a jogok tiszteletben tartása. Az állam köteles az emberi méltósághoz való jogot tiszteletben tartani, a méltósághoz való jog érvényesítését elősegíteni, és biztosítani a jog érvényesüléséhez szükséges feltételekről való gondoskodást. Az államnak tiszteletben tartási és védelmi szerepe is van, mivel az állam védi az adott alapjogot és a hozzá tartozó értékeket.

A személyiségi jogok központi problémája igen elvont és általános. Az egyén és a társadalom, az egyén és az állam, a társadalom és az állam viszonyának konkrét és alapvető megoldásairól van ugyanis szó. A személyiségi jog egyén-társadalom viszonyrendszerben való egyik működési színtere a személyiség társadalomban való megjelenése, melynek keretében az egyént a társadalom értékeli.⁵

Az emberi méltóság büntetőjogi védelmének igénye akkor is fennáll, ha az egyén társadalmi kötelességeit elhanyagolta, és életvitele, társadalomellenes cselekedetei folytán társadalmi megbecsülésre méltatlanná vált. A becsület alatt a természetes és jogi személyről a környezetében, illetve a társadalomban kialakult kedvező értékítélet kell érteni.

A becsület mint büntetőjogilag oltalmazott jogi tárgy két elemből tevődik össze. A becsület fogalma egyrészt a társadalmi megbecsülést jelenti, a társadalom kedvező értékítéletét az ember egyedi tulajdonságairól, magatartásáról, társadalmi teljesítményéről.

A becsületfogalom másik összetevője az emberi méltóság, azaz az embernek olyan igénye, hogy úgy kezeljék, ahogyan általában az embert, ahogyan az megfelel a társadalomban kialakult kulturált érintkezési mód minimális követelményének.⁶

Az emberi méltóság védelmében a büntetőjog a végső védelmi eszköz.⁷ Valamely magatartás büntetendővé nyilvánítása csak akkor indokolt és alkotmányos, ha az azzal

⁵ LAKATOS Alexandra Anna: *Az interneten elkövetett rágalmozás és becsületsértés egyes kérdései*, <http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/Az%20Interneten%20elk%3%B6vetett%20r%3%A1lgalmaz%3%A1s%20%3%A9s%20becs%3%BClets%3%A9rt%3%A9s%20egy%20k%3%A9rd%3%A9sei.pdf> (letöltés ideje: 2017. 02. 15.).

⁶ BUSCH Béla: *A személyiség büntetőjogi védelme, különös tekintettel a fegyveres testületek keretében megvalósuló deliktumokra*, V. rész, http://epa.oszk.hu/02200/02222/00009/pdf/EPA02222_rendeszet_es_emberi_jogok_2013_3_15-48.pdf (letöltés ideje: 2021. 12. 01.).

⁷ Az Alkotmánybíróság 1992 (V. 26.)/30 AB határozata alapján a büntetőjogi védelem úgynevezett ultima ratio, lásd [https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=992H0030.AB&targetdate=&printTitel=30/1992.+\(V.+26.\)+AB+hat%3%A1rozat&getdoc=1](https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=992H0030.AB&targetdate=&printTitel=30/1992.+(V.+26.)+AB+hat%3%A1rozat&getdoc=1) (letöltés ideje: 2021. 12. 01.).

érintett emberi jog vagy szabadság korlátozása nem önkényes, ez feltétlenül szükséges, és a korlátozás mértéke arányban áll a védendő jogtárggyal.

Az emberi méltóság és becsület védelmének jogi rendszerében a büntetőjogot csak végső esetben kell segítségül hívni, hogy szankciórendszerével betölthesse eredeti funkcióját, és valóban a jogrendszer utolsó sarokköve lehessen.⁸

2. A becsület és az emberi méltóság büntetőjogi védelmének fejlődése a román jogban

Az emberi méltóság és becsület elleni bűncselekmények közül a sértegetést és a rágalmazást ismertetném részletesebben, amely bűncselekmények ma már nem szerepelnek Románia hatályos büntetőjogi törvénykönyvében, azonban e két bűncselekmény büntetőjogi szabályozása és a becsület meg az emberi méltóság büntetőjogi védelmének szükségessége sok vita tárgyát képezte az elmúlt esztendőkből.

A *becsületsértés és a rágalmazás* mint bűncselekmények 1936-ban kerültek be a Büntetőjogi törvénykönyvbe.⁹

Sorsuk nagyon érdekesen alakult jogtörténeti szempontból, hiszen alkalmazásuk során többször is hatályban voltak, illetve hatályon kívül helyeződtek, és körülöttük több vita, illetve különböző intézmények közötti jogértelmezési konfliktus is kibontakozott.

A becsületsértés és a rágalmazás a becsület elleni bűncselekményekhez tartozott, és mint káromlás, káromkodás, illetve mint hírnévrombolás voltak ismertek. A rágalmazás esetén megkülönböztetünk a magánélet ellen irányuló, illetve a nyilvános/közélet ellen irányuló rágalmazást, annak függvényében, hogy a rágalmazás a személy életének közéleti, szakmai, nyilvános oldalát érinti, illetve a magánélete, becsülete ellen irányul.

Az 1968-as büntetőtörvénykönyv¹⁰ a 205–207-es cikkekben továbbra is szabályozta ezeket a bűncselekményeket. Az emberi méltóság a becsületnek egy fontos jellemzője, de nem szűkül le erre a fogalomra, a becsület együttesen az egyén élete során szerzett egyéb etikai tulajdonságokkal egy személy hírnevét, reputációját alkotják. A hírnév személyről személyre változó, és olyan eset is előfordulhat, hogy teljességgel hiányzik. Objektíven tekintve, a becsület a személy külső megítélését jelenti, az erkölcsi tulajdonságai és magatartása alapján kialakított képet, mások véleményét, a közösség tiszteletét.

Becsületsértésnek minősül minden olyan cselekedet, amely a személy méltósága, becsülete ellen irányul, és az egyén környezete által tanúsított tiszteletnek, megbecsülésnek az elvesztésével vagy sérülésével jár.

A sértett fél, a bűncselekményt elszenvető alany bárki lehet, és az erkölcsi integritása nem egy kizáró ok, mivel a törvény minden ember számára elismeri a méltóságához

⁸ LAKATOS: *i. m.*

⁹ Az 1936-os román Büntető törvénykönyv, amelyet II. Károly Büntető törvénykönyvének is neveznek, 1936 márciusában lépett hatályba, és az 1918. december 1-jét követő egyesülés után jogegységesítő szerepe volt, 1969-ig volt hatályban.

¹⁰ 1968. június 21-i 15. számú törvény a román Büntető törvénykönyvről.

való jogot, emiatt egy személyről sem lehet azt állítani, hogy nem lehet a becsületsértés elszenvető alanya, mivel nem rendelkezik a méltósághoz való joggal, illetve nincs emberi méltósága. Azok a személyek, akiknek erkölcsi integritásuk sérült a társadalomban amiatt, hogy ők maguk is bűncselekményeket vagy erkölcstelen cselekedetet követtek el, egy emberi méltóság ellen irányuló bűncselekménynek lehetnek áldozatai.

A becsületsértés olyan cselekedet, amely egy másik személy becsületét vagy jó hírnévét megsérti. A sértegetés több formát is ölthet, mint például különböző gesztusok által, csúfolkodás, negatív jelzővel illetés stb.

A becsületsértés és a rágalmazás között több különbség is van. A becsületsértés esetén a becsülethez való jog védelme többnyire szubjektív szempontból garantált és főleg a személy jó hírnévhez való jogának védelmét szolgálja, az önbecsülést és önértékelést hivatott védeni, és csak közvetett módon a becsülethez való jogot objektív szempontból, szóval a mások megítélését és a sértett személyéről alkotott véleményt.

A rágalmazás a becsületsértésnél kissé súlyosabb cselekedet. Rágalmazásnak minősül, ha valaki nyilvánosan egy másik emberről olyan dolgokat állít, hogy ha ezek igazak lennének, az illető személy büntetőjogi, adminisztratív vagy fegyelmi felelősségét vonná maguk után.

Mindkét bűncselekményt a törvény pénzbüntetéssel szankcionálta és magánindítvány alapján voltak üldözendők, ugyanakkor a feleknek lehetőségük volt kibékülni az eljárás során.

A rágalmazás büntetőjogi szintre való emelésével a becsülethez való jog főként objektív szempontból való védelme volt a cél. A rágalmazás esetén elsősorban a személy jó hírnévhez való joga sérül, és csak másodsorban és közvetett módon maga a becsülete.

Ez a két bűncselekmény 70 évig volt szabályozva a román büntetőjogban, a 2006/278-as törvény hatálybalépéséig, amikor Románia Parlamentje a Btk. módosításáról döntött. A törvény első cikkelyének 56. pontja hatályon kívül helyezte a Btk. 205–207-es cikkelyeit.

Ezután, ezen bűncselekmények jogszabályozását illetően, érdekes jogvitáknak lehettünk tanúi, melyeket végül is nyolc év után sikerült lezárni az új Btk. hatálybalépésével. A 2014. február 1-jén hatályba lépett új Btk. már nem szabályozza a becsületsértést és a rágalmazást, tehát manapság nem számít bűncselekménynek a fentiekben leírt magatartás.

A következőkben bemutatom, hogy mi is történt az említett nyolc évben jogtörténeti szempontból.

Rövid időre rá, hogy a 2006/278-as törvény hatályon kívül helyezte azokat a törvénycikkeket, amelyek a fenti bűncselekményeket szabályozták, az Alkotmánybíróság, a 2007/62-es¹¹ döntés kapcsán megállapította a fenti törvény 1. cikk 56. pontjának az alkotmányellenességét.

Romániában az a törvényi előírás, amelyről az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy alkotmányellenes, hatálya fel lesz függesztve, és 45 nap áll a törvényhozó rendelkezésére ahhoz, hogy módosítsa az adott törvény szövegét. Amennyiben ez nem történik meg 45 napon belül, az adott rendelkezés hatályon kívül kerül.

¹¹ A 2007. január 18-án elfogadott 62. számú határozat a 2006/278-as törvény, a Büntető törvénykönyv módosításáról, I.cikkely 56.pontjának az alkotmányossági kifogásáról.

A döntés indoklásában az Alkotmánybíróság arra hivatkozott, hogy az emberi méltóság egy felsőrendű és alkotmányos érték, amelynek büntetőjogi védelemre is szüksége van, ellenben a társadalmi rend felbomolna és örökös konfliktusoknak lennének tanúi, amelyek lehetetlenné tennék a békés társadalmi együttélést, tehát ezen törvénycikkelyek hatályon kívül helyezése ellentmond az Alkotmány első cikke harmadik bekezdésének.

Az Alkotmánybíróság szerint a 205–207. cikkelyek hatályon kívül helyezésével jogi hézag keletkezett, és az olyan értékek, mint például az emberi méltóság, becsület, jó hírnévhez való jog, nem részesülnének semmilyen reális és hatékony jogi védelemben. Ezen értékek megsértése következtében a polgári bíróság elé terjesztett kereset, amelyben jogsértés megállapításán kívül vagyoni igényeket is előterjeszthetünk (erkölcsi kártérítés formájában), nem nyújt megfelelő jogi védelmet ezen személyiségi jogok megsértése esetén. Az Alkotmánybíróság e döntése szerint ez a fajta jogorvoslási lehetőség azért nem megfelelő, mivel elsősorban nincs közvetlenül szabályozva, ugyanakkor például a becsületsértés egy visszafordíthatatlan folyamat, az emberi méltóságot pedig nem lehet vagyoni szankcióban mérni, pénzben felértékelni és kompenzálni.

Továbbá, az Alkotmánybíróság szerint, ezen törvényi előírások hatályon kívül helyezése nem lehet a Parlament politikai döntése, mivel az Alkotmány tisztelete mindenki számára kötelező. Ebből adódóan a Parlament nem dönthet olyan jogok, mint például az emberi méltósághoz való jog, büntetőjogi védelemmel kívül való helyezéséről.

Ugyanakkor az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy a szólásszabadság nem egy abszolút jog, ezt az Alkotmány 30. cikkének 6. bekezdése is szabályozza, ugyanakkor az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. paragrafusa, ebből kifolyólag nincs összeférhetetlenség a szólásszabadság és a becsületsértés meg a rágalmozás büntetőjogi szabályozása között, amely indokolta tenné ezen bűncselekmények hatályon kívül helyezését.

Ezt a döntést nagyon sok vita övezte, és több kritikai véleménynek is tárgyát képezte. Valójában ezen döntés által az Alkotmánybíróság pozitív jogalkotói szerepet öltött a döntés konkrét következményei miatt. Ugyanis, miután a határozat megjelenik Románia Hivatalos Közlönyének első részében, a Btk. 205. és 206. cikkelyei újra életbe lépnek, ezáltal törvényhozó szerepet vállalt, amellyel azonban nem rendelkezik sem az Alkotmány, sem a működéséről szóló törvény értelmében.

Az Alkotmánybíróság e döntése után a szakirodalom és a joggyakorlat is két táborra szakadt, egyesek szerint a becsületsértést és rágalmozást hatályon kívül helyező törvényalkotmányellenességének megállapítása után a becsületsértést és a rágalmozást szabályozó törvénycikkelyek újból hatályba léptek, mások szerint pedig nem, és a döntés ellenére sem tekinthető úgy, hogy ezek a cikkelyek hatályban lennének, mivel a jogalkotási technika szabályai tiltják egy törvénycikkely hatályon kívül helyezése utáni újbóli hatálybalépését, ugyanakkor az Alkotmánybíróság túllépte hatáskörét.¹²

E jogvita lezárása érdekében a Legfőbb Semmitő- és Ítélszék (melynek hatáskörébe tartozik, hogy a jogszabályok értelmezéséről döntsön, az egységes jogalkalmazás érdekében)

¹² HRIB Florin-Iulian: *CCR ignoră Constituția și deciziile ICCJ de unificare a jurisprudenței?* <https://www.juridice.ro/180179/ccr-ignora-constitutia-si-deciziile-iccj-de-unificare-a-jurisprudenței.html> (letöltés ideje: 2016. 12. 10.).

a 2010/8-as döntésében,¹³ az Alkotmánybíróság 2007/62-es számú döntéséről megállapította, hogy a második értelmezés helyes, mivel ha elfogadnánk azt, hogy az Alkotmánybíróság döntése révén újból hatályba helyezendő egy korábban hatályon kívül helyezett rendelkezés, ez ellentmondana annak az elvnek, amely szerint a Parlament az egyetlen törvényhozói testület, és csak ő dönthet egy törvényszöveg hatályba vagy hatályon kívül helyezéséről. Mivel a Parlament a döntés után, a 2006/278-as törvény első cikkelyének 56. pontja szerint nem élt azzal a lehetőséggel, hogy újraértelmezze az alkotmányellenes törvényszöveget (amelynek hatálya ebben az esetben 45 napra felfüggesztődik és utána pedig hatályon kívül helyezendő), nem vezet arra a következtetésre, hogy az illető tettek bűncselekmények, és a hatályon kívül helyezett törvénycikkelyek újból hatályba léptek volna.

A fenti érvek értelmében a Legfőbb Semmitő- és Ítélszék megállapította, hogy a Btk. 205., 206. és a valóság bizonyítását előíró 207. cikkelyei nincsenek hatályban.

Ezzel viszont ez a problémakör nincs lezárva, és az Alkotmánybíróság, illetve a Legfőbb Semmitő- és Ítélszék közötti vita tovább folytatódik azáltal, hogy egy váratlan fordulat következik be. Az Alkotmánybíróság a 2013/206-os határozattal alkotmányellenesnek nyilvánította azt a törvényszöveget, amely alapján a Legfőbb Semmitő- és Ítélszék a fenti döntést hozta, ezáltal megsemmisítve a fenti határozatot. Az Alkotmánybíróság szerint a Legfőbb Semmitő- és Ítélszék egy elfogadhatatlan törvényértelmezési kérdésben döntött, mivel a törvényértelmezési kérdés nem a törvényszöveg értelmezéséről és alkalmazásáról szólt, hanem a törvény hatályáról.

Mivel az Alkotmánybíróság az a szerv, amely az Alkotmány felsőbbrendűségét garantálja, a határozatai általános érvényűek, és ezeket mindenkinek azonnal be kell tartani, még a Legfőbb Semmitő- és Ítélszéknek is, amely a határozatával precedenst alkotott, amely veszélyezteti az Alkotmánybíróság szerepét és a jogi viszonyok biztonságát. A Btk. 414⁵. cikk 4. bekezdése értelmében a Legfőbb Semmitő- és Ítélszék jogértelmezési szerepköre betöltésében tilos egy törvényszövegnek olyan értelmezést adni, amely az alkotmány ellen, illetve az alkotmányossági rend ellen dönt, vagy így értelmez egy törvényszöveget.

Ezen döntés által az Alkotmánybíróság visszaállította a jövőre nézve a 2007/62-es határozatának érvényességét és kötelező jellegét, amely szerint a becsületsértés és a rágalmazás újból hatályban van.¹⁴

Az új Büntető törvénykönyv 2014. február 1-jével lépett hatályba, és nem minősíti bűncselekménynek a becsületsértést meg a rágalmazást, ezen magatartások ellen csak a Polgári törvénykönyv által nyújtott eszközöket lehet igénybe venni.

Az utóbbi években többször is előterjesztettek törvényjavaslatokat, amelyek értelmében a sértegetés és rágalmazás újból bűncselekménynek minősült volna, és magasabb büntetési határok lettek volna megszabva. A törvénytervezetet a Parlament nem szavazta meg.

¹³ A 2010. október 18-i 8. számú határozat az Alkotmánybíróság 2007. január 18-án elfogadott 62. számú határozatának következményeiről a Büntető törvénykönyv 205, 206. és 207-es cikkeinek előírásairól.

¹⁴ <https://www.luju.ro/dezvaluire/evenimente/politruccii-de-la-ccr-forteaza-incriminarea-penala-a-delictelor-de-pres-a-curtea-constitucionala-sfideaza-legislativul-si-puterea-judecatoreasca-si-incarca-sa-determine-politica-penala-a-romaniei-curtea-politica-a-declarat-neconstitutionala-decizia-iccj-nr> (letöltés ideje: 2016. 12. 10.).

Azáltal, hogy a becsületsértés és a rágalmazás már nem minősül bűncselekménynek, a büntetőjog csak közvetett büntetőjogi védelmet nyújt az emberi méltóság és a becsületsértés esetén, amikor a jogellenes magatartás más bűncselekményt valósít meg, így biztosítva a személyiségi jogok büntetőjogi védelmét. Ilyen bűncselekmények például a magánélet megsértése, levéltitok megsértése, zaklatás, kegyeletsértés stb.

3. A becsület és az emberi méltóság büntetőjogi védelme a magyar jogban

A becsület büntetőjogi védelme a kodifikált magyar büntetőjog időszakáig, a Csemegi-kódexig nyúlik vissza. A büntetőszokásjog Csemegi-kódex előtti időszakában a becsületvédelem polgári és büntetőjogi eszközei keveredtek, még pontosabban a magánjogi elemek domináltak. A Csemegi-kódex hatálybalépése kriminalizációs mérföldkőnek is tekinthető, a becsület büntetőjogi védelmében a korszak irodalma a becsület szükséges és várva várt felértékelődését látta.¹⁵

A Csemegi-kódex időszaka óta a büntetőjogi becsületvédelem szabályozási keretei nem változtak, alapjai a mai napig ugyanazok.

A Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény a rágalmazás és a becsületsértés jogintézményének szabályozását a 179. és 180. §-ban rögzítette. A régi szabályozáshoz képest az új Büntető törvénykönyv nem hozott lényeges változást.

A magyar büntetőjog védi a becsületet és az emberi méltóságot, ennek érdekében bűncselekménynek nyilvánítja és szabályozza a rágalmazást (Btk. 226. §), a becsületsértést (Btk. 227. §), a kegyeletsértést (Btk. 228 §), továbbá a kiszolgáltatót személy megalázását (Btk. 225. §), a becsület csorbitására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítését (Btk. 226/A. §), a becsület csorbitására alkalmas hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatalát (Btk. 226/B. §).

A *rágalmazás* a Btk. 226. §-a szerint a következőképpen van szabályozva: (1) Aki valakiről más előtt a becsület csorbitására alkalmas tényt állít, híresztel, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. (2) A büntetés két évig terjedő szabadságvesztés, ha a rágalmazást a) aljas indokból vagy célból b) nagy nyilvánosság előtt, vagy c) jelentős érdeksérelmet okozva követik el.

A *becsületsértés*: a Btk. 227 § (1) bekezdése alapján becsületsértés vétsége valósul meg, ha valaki – a Btk. 226. § esetén kívül – mással szemben a) a sértett munkakörének ellátásával, közmegegyezésének teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével összefüggésben, illetőleg b) nagy nyilvánosság előtt a becsület csorbitására alkalmas kifejezést használ, vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, 1 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. A (2) bekezdésre figyelemmel e bűncselekményt tettelesen is el lehet követni.

¹⁵ SZOMORA ZSOLT: *A való tények közlésével elkövetett rágalmazás és a valóság bizonyítása mint a vélemény szabadság korlátja. Egy alapjog a dogmatikai modellek csapdájában*, In *Medias Res*, 2016/1, 4, 51–67, media-tudomany.hu/laparchivum.php?pdf=106 (letöltés ideje: 2017. 03. 18.).

A valóság bizonyítása, a 229. § (1) a 226–228. §-ban meghatározott bűncselekmény miatt nem büntethető az elkövető, ha a becsület csorbítására alkalmas tény valósnak bizonyul. (2) A valóság bizonyításának akkor van helye, ha a tény állítását, híresztelését, illetve az arra közvetlenül utaló kifejezés használatát a közérdek vagy bárkinek a jogos érdeke indokolta.

A valóság bizonyítását szabályozó törvényi előírás jelen formáját az 1961. évi Btk.-ban nyerte el, azóta érdemi változás a szövegben nem történt, a jogintézményt a 2012. évi Btk. változatlan tartalommal tartja fenn.

A valóságbizonyítás tárgya csak tényközlés lehet, annak a rágalmas tényállásban írt mindhárom magatartási formája. A becsületsértés és a kegyeltsértés körében értékelhető tényközlésnek nem minősülő értékítéletek esetén fogalmilag kizárt a valóság bizonyítása. Amennyiben a tény valósnak bizonyul, akkor kizárt a tettes büntethetősége. A valóság bizonyításának megengedhetőségét feltételhez köti a Btk. E szerint a becsület csorbítására alkalmas valós tényközlést közérdek vagy bárkinek a jogos magánérdeke kell hogy indokolja.¹⁶

A *rágalmazás* igen gyakran előforduló cselekmény napjainkban. Nemcsak szóban, hanem televízióban, a nyomtatott sajtóban, internetes fórumokon és közösségi oldalakon is előfordulhat. A rágalmazás tényállása az ember jó hírnevének, társadalmi megbecsülésének büntetőjogi védelmét teremti meg. A rágalmazás vétségét az követi el, aki valakiről, más előtt, a becsület csorbítására alkalmas tényt állít vagy híresztel, vagy ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezést használ. Minősítő körülmény, ha a rágalmazást aljas indokból vagy célból, nagy nyilvánosság előtt vagy jelentős érdeksérelmet okozva követik el. A rágalmazás csak magánindítványra büntethető, a magánindítvány előterjesztésére a sértett jogosult. Amennyiben a magánindítvány hiányzik, az eljárás megszüntetésének van helye.

A rágalmazás védett jogi tárgya a sértett emberi méltósága és becsülete, azaz a róla a környezetében, illetve a társadalomban kialakult kedvező értékítélet.

A becsület elsősorban nem büntetőjogi, hanem etikai, szociológiai érték kategória. A büntetőjogi védelem szempontjából lényeges becsületfogalom ettől eltér, független az ember szociális értékétől, hogy az egyén milyen társadalmi megbecsülést vívott ki.¹⁷ A rágalmazás a becsület elleni támadások társadalomra veszélyesebb változata. A sértettől a társadalomban kialakult kedvező értékítéleteknek, jó híre lerontásának, megváltoztatásának veszélyét váltja ki. A társadalmi tapasztalatok szerint ugyanis az emberek a tényállításoknak könnyebben hitelt adnak, jobban hisznek, mint a pusztán lealacsonyító kifejezéseknek, sértő gesztusoknak, ezért indokolt az elkülönített, a súlyosabb és önálló bűncselekményként történő meghatározása.¹⁸

A bírálat, a kritika és a véleménynyilvánítás nem esik a tényállítás fogalma alá, így ezek nem alkalmasak rágalmazás megállapítására. A tényállítás alatt az elkövető személyes tudomásán, meggyőződésén avagy ezek látszatán alapuló tényeknek másokkal

¹⁶ SZOMORA: *i. m.*

¹⁷ BUSCH: *i. m.*

¹⁸ BUSCH: *i. m.*

való közlését értjük. A bírói gyakorlat szerint tényállításon olyan kijelentést kell érteni, melynek tartalma valamely múltbeli esemény vagy jelenbeli állapot.¹⁹

A *tényállít*ás tehát személyes tapasztalaton, meggyőződésen alapuló (vagy ilyen látszatot keltő) közlés arról, hogy a múltban létezett vagy a jelenben létezik valamilyen esemény vagy történés. Az ember tudatállapotára, tudattartalmára vonatkozó állítások a tényállítás fogalmi körébe tartoznak. A tényállítás szükséges feltétele az is, hogy a sértett magatartását a kijelentés, állítás egyedileg felismerhetően határozza meg.

Egy ember becsületéről, annak hiányáról tett nyilatkozat értékítélet. Az értékítélet végtelenül szubjektív, összetett, gondolati közlés, melyet objektíven szemlélni szinte lehetetlen.

Az emberi becsületről tett értékítéletek azonban nem léphetnek túl egy bizonyos határt: ha az értékítélet nem felel meg az értékítélet-alkotás társadalom által elfogadott logikai szabályainak, akkor az becsületet sértő. Ha tehát az értékítéletet mondó megsérti e logikai szabályokat, és ezáltal az értékelés torz, bántó, indokolatlanul sértő, becsmérítő lesz, úgy a becsület megsértése megállapítható. Az értékítélet kifejezése történhet szóban, írásban, vagy bármilyen más módon lehetséges – rajzzal, képpel, cselekvéssel. Az értékítéletet össze kell mérni a véleménynyilvánítás szabadságával, mely szintén minden embert megillető jog. Emberi becsületet sért az az értékítéletet mondó, aki olyannyira lealacsonyítja, megalázza az általa kritizált embert, hogy az már nem fér bele a véleménynyilvánítás szabadságába.²⁰

A *tény híresztelése* a más által tett tényállítás továbbadása, míg *a tényre közvetlenül utaló kifejezés* használata azt jelenti, hogy az elkövető a valóságnak olyan jellemzőjét emeli ki, amelyből logikailag meghatározott tényre (eseményre, történésre) lehet következtetni. A híresztelés megállapíthatósága szempontjából nincsen jelentősége annak, hogy ez elkövető az általa híresztelt tényállítást valós vagy valótlan volta tekintetében állást foglalt-e.

A Legfelsőbb Bíróság BH 1992/226. határozata szerint: a rágalmazás szempontjából a híresztelés fogalma alá esik valamely becsület csorbitására alkalmas tény továbbadása, továbbítása vagy közvetítése, függetlenül attól, hogy a híresztelő a tényállítást valós vagy valótlan volta kérdésében állást foglalt-e. A tények híresztelése ugyanis önálló elkövetési magatartási fordulat, amelynek alapján a híresztelő önálló büntetőjogi felelősséggel tartozik. A tényre közvetlenül utaló kifejezés használata esetén a tényből valamilyen jellemző mozzanatot kiemelnek, úgy, hogy abból az egész eseményre, történésre logikailag következtetni lehet.²¹

A tényállításhoz, a tény híreszteléséhez vagy a tényre közvetlenül utaló kifejezés használatához a sértettől különböző, *más személy előtt* kell történnie. Nem valósul meg rágalmazás, ha csak a sértett szerez tudomást a becsület csorbitására alkalmas közlésről. E feltétel hiányában az elkövető becsületsértésért felelhet.

Nagy nyilvánosság előtt történik az elkövetés, ha nagyobb vagy előre meg nem határozható számú személy előtt valósul meg, vagy a sajtótermék, médiaszolgáltatás,

¹⁹ Alkotmánybíróság BH 2009/135. számú döntése.

²⁰ https://hu.wikipedia.org/wiki/A_becs%C3%BClet_v%C3%A9delme (letöltés ideje: 2017. 03. 11.)

²¹ BUSCH: *i. m.*

egyéb tömegtájékoztatási eszköz, sokszorosítás vagy elektronikus hírközlő hálózaton való közzététel útján történik az elkövetés.

A közösségi oldalak hírfolyamán, üzenőfalán történő tényállítások minden esetben más személyek előtt történnek, hiszen azt a többi felhasználó is láthatja, olvashatja, míg egy privát üzenetben küldött rágalmozó tényállítás a bűncselekményt nem valósítja meg, hiszen azt csak az érintett olvassa, társadalmi megbecsülését, megítélését nem befolyásolja.

Az elkövetési magatartás tipikusan szóban valósul meg, de megtörténhet írásban, rajzos ábrázolással, fénykép megmutatásával, magnetofon vagy videofelvétel lejátszásával stb.

A rágalmozás csak szándékosan követhető el. A bírói gyakorlat szerint a rágalmozásnak nem feltétele az, hogy az elkövető tudata átfogja a tényállítás valótlanságát. A rágalmozás megállapíthatóságához elegendő az, hogy az elkövető tudatában legyen annak, hogy a tényállítás alkalmas a becsület csorbítására.²²

Az aljas indokból elkövetett rágalmozás a bűncselekmény minősített formáját valósítja meg. Az aljas indok vagy cél erkölcsileg elítélendő, ilyennek minősülhet például a bosszú.

Amennyiben az elkövető ugyanazon becsület csorbítására alkalmas tényt különböző időpontokban többször állít vagy híresztel, magatartása folytatólagos egységet képez.²³

A bűncselekmény sértettje bárki lehet, természetes élő személy, ugyanis a halott emlékének meggyalázása kegyeletsértésnek minősül, jogi személy, társadalmi szervezet, hatóság, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező személyösszesség. A büntetőjogi védelem egyformán megillet mindenkit, életvitelétől, szellemi képességeitől függetlenül, azonban a közszereplést vállaló személyeknek nagyobb mértékben kell elviselniük a kritikai megnyilvánulásokat.

A rágalmozás passzív alanyának konkrét és határozottan azonosítható személynek kell lennie. Nem feltétlenül szükséges a sértett név szerinti megnevezése, az azonban igen, hogy a megjelölés vagy körülírás ne csak általánosságában tett, hanem olyan legyen, amelyből a sértett személy bárki számára határozottan felismerhető.

Ha az elkövető mást hatóság előtt rágalmoz meg alaptalanul azzal, hogy bűncselekményt követett el, nem rágalmozásért, hanem hamis vádért felel.

Az elkövetési magatartásoknak alkalmasaknak kell lenniük a becsület csorbítására. E tekintetben a társadalom – vagy az adott szűkebb közösség – mércéje az irányadó, és ezen a szűrőn keresztül vizsgálandó, hogy az elkövetési magatartás objektíve alkalmas-e a becsületérzés megsértésére.²⁴

²² eduline.hu/segedanyagtalalatok/letolt/5412 (letöltés ideje: 2017. 03. 11.).

²³ <http://www.jogitanacsok.com/ragalmozas.html> (letöltés ideje: 2017. 03. 11.).

²⁴ https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/420013/A_szemely_elleni_buncselekmenyek_szabadsag_emberi_meltosag.html/ToolbarWindow;jsessionid=BE2E43466E98F0977E2168DC9B6BA85F.portal31?struts.portlet.mode=view&struts.portlet.action=%2Ftoolbar%2Ftoolbar%2FshowPrintView&action=e&windowstate=normal&mode=view&ugy=ragalmozas.html (letöltés ideje: 2017. 03. 11.).

Az elkövetési magatartásnak jogellenesnek kell lennie. Így a feljelentési, a tanúzási, a szakértői köteleesség teljesítése vagy például egy hivatali minősítés, nyilvános bírósági tárgyalásról közölt tudósítás körében elhangzott negatív tényállítás nem alapozza meg a jogellenességet.

A BH 2010/115. határozata kimondja, hogy a rágalmazás bűncselekménye kapcsán kialakult bírói gyakorlat következetes abban, hogy a jogellenesség hiánya kizárja a bűncselekmény megállapíthatóságát. Mindennek az alapja az, hogy egyes tevékenységek, eljárások során a személyek magatartását, esetleg becsületét, jó hírnevét érintő negatív tartalmú tényközlések megtétele mellőzhetetlen. A rágalmazás jogellenességének hiányát megalapozza, ha a sérelmezett és sértőnek tartott véleménynyilvánítás, tényállítás valamely hivatalos eljáráshoz tartozóan, annak keretében, ahhoz illeszkedően hangzik el.

A becsületsértés elsősorban az emberi méltóságot sértő, gyalázkodó cselekményekkel szemben biztosít büntetőjogi oltalmat. A becsületsértés kiegészítő jellegű bűncselekmény a rágalmazáshoz képest, azaz abban az esetben kerül megállapításra, ha a rágalmazás valamely feltétele hiányzik.

Így ha az elkövető nem tényt állít, vagy tényre közvetlenül utaló kifejezést használ, hanem egyéb kifejezéssel vagy sértő cselekménnyel csorbítja a sértett becsületét, emberi méltóságát, úgyszintén, ha ez vagy a tényállítás nem egy harmadik személy előtt, hanem a sértettel szemben valósul meg, akkor becsületsértés megállapításának van helye.

Azt, hogy valamely állítás a becsület csorbítására alkalmas-e, nem a sértett szubjektív értékítélete, egyéni megítélése, érzelmi beállítottsága, esetleges érzékenysége alapján kell megítélni, hanem annak van meghatározó jelentősége, hogy a tényállítás az objektív értelmezés alapján és a társadalomban kialakult általános felfogás szerint alkalmas-e a becsület csorbítására.

Közömbös az is, hogy az adott elkövetési körülmények között a tényállítás a sértett becsületérzését sértheti-e. A becsület csorbítására való alkalmasság ugyanis a sérelem absztrakt lehetőségét jelenti. Összhangban azzal, hogy a becsület csorbítására alkalmasság a rágalmazás bűncselekménye törvényi tényállásának az objektív ismérve, a joggyakorlat szerint a becsület csorbítására való alkalmasság kérdésében viszont nem a sértett szubjektív megítélésnek, hanem a társadalomban kialakult általános objektív felfogásnak van jelentősége.²⁵

A büntetőjogi védelem mindenkit megillet, életvitelétől, tulajdonságaitól függetlenül, de a *közéleti szereplőknek* nagyobb mértékben kell elviselniük a kritikai megnyilvánulásokat.

A becsületsértés megvalósul olyan emberi méltóságot sértő *kifejezések* használatával is, amelyekből nem lehet közvetlenül valamely tényre következtetni (pl. a sértett testi tulajdonságaival, szellemi képességeivel kapcsolatos sértő kifejezések). A becsület csorbítására alkalmas *egyéb cselekmény* is megszegyenítő, lealázó jellegű a sértettre nézve, de nem minősül kifejezés használatának (pl. a sértett mozdulatainak emberi méltóságot sértő utánzása).

²⁵ BUSCH: *i. m.*

Becsület csorbítására alkalmas minden olyan kifejezés, mely az emberi méltóságot sérti, tehát lealacsonyító értékítéletet tartalmaz. Nincs jelentősége annak, hogy mindegy milyen formában – például vicc, történet vagy kérdés – kerül sor. Ilyennek minősül például, ha a sértettet hülyének, idegbetegnek, lopósnak, verekedősnek stb. titulálják. A szóbeli sértetés vonatkozhat a sértett szellemi képességeire, jellembeli tulajdonságaira, testalkatára stb. Rendszerint durva általánosítás formájában kifejezett, megvető, lealacsonyító értékítéletet hordoz. A megnyilvánulási formái különféleképpen lehetnek: történhet közvetlenül vagy közvetett módon, feltételes módban, kérdés formájában, megtett kifejezés, példázat, vicc formájában, anekdotába burkolva, durva szitkozódással vagy tárgyilagos előadásmóddal.²⁶

A becsületsértést *tettlegetesen* is el lehet követni, olyan becsületcsorbító cselekménnyel, amely a sértett testének érintésével jár, de nem okoz testi sérülést és nem szexuális indíttatású. Tettlegetesség az olyan becsületcsorbító cselekmény, mely a sértett testének célzatos érintésében vagy bántalmazásában jelentkezik, anélkül, hogy testi sértést valósítana meg. Ilyenek például az arculütés, a sértett pofonvágása, a sértett orrának felfricskázása, bemocskolása, undorító vagy szennyes folyadékkal való leöntése, a sértett leköpése, mellének megfogása stb.

Becsület csorbítására alkalmas cselekmény alá vonható minden, a tettlegetes bántalmazás fogalmi körén kívül eső gesztus, amely az elkövetőnek a sértett irányában tanúsított megvető, lekicsinylő értékítéletét fejezi ki. Az egyszerű tiszteletlenség, illetlenség, udvariatlanság önmagában még nem becsületsértés.

A becsület csorbítására alkalmas egyéb cselekmény minden olyan megszegényítő, lealacsonyító tevékenység lehet, amely nem kifejezés és nem valósítja meg az alább jellemzett tettlegetességet. Ebben a körben például a testrész mutogatása, valamely jellegzetesség utánzása, kifigurázása jöhet szóba.

Amennyiben az elkövető mással szemben a becsület csorbítására alkalmas kifejezést használ vagy egyéb ilyen cselekményt követ el, de az nem minősül rágalmazásnak, és nem áll összefüggésben a sértett munkakörének ellátásával, közmegebiztatásának teljesítésével vagy közérdekű tevékenységével, illetve nem nagy nyilvánosság előtt történik, akkor a becsületsértés szabálysértési alakzata valósul meg.

A rágalmazáshoz képest lényeges különbség, hogy nem feltétel, hogy a sértetten kívül más előtt történjen meg a cselekmény.²⁷

Általánosságban elmondható, hogy a becsület csorbítására alkalmas az olyan tényállítás, amely megalapozhatja a sértett elleni büntető-, szabálysértési vagy fegyelmi eljárás megindítását, vagy a társadalmi megbecsülésének a csökkenését, elvesztését eredményezheti.

A verbális becsületsértés jelenleg általában szabálysértésnek minősül. Bűncselekménnyé emeli azonban három körülmény: a sértett munkaköri, közérdekű és közmegebiztatási tevékenysége, továbbá a nagy nyilvánosság előtti, illetve a tettlegetes elkövetés. A hatóság vagy hivatalos személy megsértésére vonatkozó – korábban alkotmányellenesnek nyilvánított és megsemmisített – törvényi tényállással ellentétben a

²⁶ BUSCH: *i. m.*

²⁷ https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/420013/A_szemely_elleni_buncselekmenyek_szabadsag_emberi_meltosag.html?ugy=ragalmazas.html (letöltés ideje: 2017. 03. 11.).

becsületsértés esetében nem állapítható meg valamely csoportra vonatkozó megkülönböztetés, sem pedig a jogegyenlőség alkotmányos alapelveinek sérelme.

Az Alkotmánybíróság határozata szerint nem ütközik a diszkrimináció alkotmányos tilalmába az, hogy a törvény fokozottabb büntetőjogi védelmet kíván biztosítani arra az esetre, amikor a becsületsértés valamely munkakör, közfeladat ellátása, illetve közérdekű tevékenység kapcsán sújt valakit.²⁸

A határozat szerint a fokozott büntetőjogi védelem nemcsak a közhasznú, társadalmilag fontos tevékenységre vonatkozik, hanem mindenféle munkakör ellátására, tehát a hivatalos személyek, közszereplők mellett minden más természetes személy is sértettje lehet ennek a bűncselekménynek, ha valamilyen munkakört lát el vagy közérdekű tevékenységet végez.

Az Alkotmánybíróság határozata szerint a fokozott büntetőjogi védelem akkor alkotmányos, ha megfelelő indoka van, vagyis ha a tevékenységek kiemelése nem önkényes. Másfajta tevékenységekkel – szabadidős tevékenység, tanulás, sportolás – ellentétben a munkakörrel, közérdekű tevékenységgel kapcsolatos becsületsértés bűncselekménnyé nyilvánítása nem önkényes, ugyanis az ember társadalmi megbecsülése nagyban függ attól, hogy a környezete miként vélekedik munkakörének, közfeladatainak ellátásáról.

Rágalmazás és becsületsértés miatt csak magánindítvány alapján indulhat büntetőeljárás, és a vádat a sértett mint magánvádló képviseli.

A becsület jogi tárgya azonos a rágalmazás jogi tárgyával, vagyis a társadalmi megbecsülés és az emberi méltóság. Amíg azonban a rágalmazás elsősorban a társadalmi megbecsülést, addig a becsületsértés az emberi méltóságot támadja. Az ember szubjektív értelemben vett becsülete az önbecsülés, vagyis hogy miként vélekedik önmagáról. A becsületsértés törvényi tényállása a szubjektív értelemben vett becsületet oltalmazza. A büntetőjog nem biztosíthatja a kulturált emberi érintkezés maximumát.²⁹

A becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése bűncselekménynek minősül a Btk. 226/A. § alapján, amely szerint, aki abból a célból, hogy mások becsületét csorbítsa, hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú hang- vagy képfelvételt készít – ha más bűncselekmény nem valósul meg –, a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítése vétségét követi el.

A becsület csorbítására alkalmas hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatala a Btk. 226/B. § (1) bekezdése szerint bűncselekménynek minősül, aki abból a célból, hogy más vagy mások becsületét csorbítsa, hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú hang- vagy képfelvételt tesz hozzáférhetővé, a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatala vétségét követi el. A (2) bekezdés alapján súlyosabbnak minősül a cselekmény, ha azt nagy nyilvánosság előtt vagy jelentős érdeksérelmet okozva követik el.

A fenti két bűncselekmény 2013. november 16-tól hatályos és speciális tényállásként rendelkezik a becsület csorbítására alkalmas magatartások különleges esetének a büntetéséről.³⁰ Mindkét bűncselekmény csak magánindítványra büntetendő.

²⁸ Az Alkotmánybíróság 2000.(V. 12.)/13. AB határozata.

²⁹ BUSCH: *i. m.*

³⁰ https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/420013/A_szemely_elleni_buncselekmények_szabadsag_emberi_meltosag.html?ugy=ragalmazas.html (letöltés ideje: 2017. 03. 11.).

A két új bűncselekmény szabályozása több vitát is kiváltott, főként a szabályozás szükségességével kapcsolatosan fogalmazódtak meg vélemények, álláspontok, amely szerint a már meglévő, rágalmozásra és becsületsértésre vonatkozó rendelkezések is olyan cselekményeket kriminalizálnak, amelyek feleslegesek a Btk.-ban, ellenük a polgári jog eszközeivel sokkal hatékonyabban fel lehet lépni.³¹

A kritikát megfogalmazók többek között azt kifogásolták, hogy a Parlament társadalmi egyeztetés nélkül, viharos gyorsasággal megszavazta a Büntető törvénykönyv szigorítását, és a törvénytervezet szakmai vitájára nem került sor. Ugyanakkor a három évig terjedő szabadságvesztést eltúlzott büntetési tételnek tartják, hiszen ilyen súlyú büntetési tételek súlyos bűncselekmények esetében kerülnek alkalmazásra, mint például az emberkereskedelem, személyi szabadság megsértése stb.

A kritikát megfogalmazók között egyetértés van abban, hogy az ilyen típusú jelenségekkel (lejáratos hamis videó) szemben a meglévő jogi eszközök (hamis vád, hatóság félrevezetése, rágalmozás) alkalmasak a fellépésre, szükség esetén megfelelő szankcionálásra.

Rágalmozás miatt büntetőeljárások indítása a politikai vitakultúránk szerves részévé vált. A vádlottak többsége kritikát megfogalmazó újságírók, véleményformálók, de indult már eljárás tüntető aktivistával, történésszel, szociológussal, zenésszel szemben is. Az elmúlt másfél évtized gyakorlata szerint legkevésbé a hatalmon lévő politikusok túrik a kritikát, és leggyakrabban ők élnek a büntetőeljárás eszközeivel.³²

4. Azonosságok és különbségek a becsület és az emberi méltóság büntetőjogi védelmének szabályozásában a román és a magyar jogban

Romániában a hatályos büntetőjogi szabályok nem írják elő a becsületsértés és rágalmozás büntetőjogi szankcionálását, az új Btk. hatálybalépésével dekriminalizálódott a becsületsértés és rágalmozás mint bűncselekmények. Jelenleg Romániában csak a polgári jog eszközeit vagy speciális szabályok rendelkezéseit lehet igénybe venni ilyen jellegű jogsértések orvoslására. Ezzel ellentétben, Magyarországon napjainkban is hatályban van a becsületsértés, rágalmozás büntetőjogi előírása, az új Btk. megtartotta az előző szabályozást, sőt az utóbbi években ki is egészült az emberi méltóság és a becsület elleni bűncselekmények köre.

Romániában az emberi méltóság és a becsület büntetőjogi védelme elsősorban a becsületsértés és a rágalmozás bűncselekmények szabályozásában valósult meg, ezenkívül közvetett módon megtalálható ezen értékek büntetőjogi védelme más bűncselekmények

³¹ BAKÓ Bea: *Büntetőjogi kérdés-e a szájkaraté?* http://jog.mandiner.hu/cikk/20131030_bako_bea_buntetojogi_kerdes_e_a_szajkarate (letöltés ideje: 2021. 12. 01.).

³² BODROGI Bea: *„Rágalmozásért beperelem” – kriminalizálódott a rágalmozás*, 2011, <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/ragalmazasert-beperlem-kriminalizalodott-a-ragalmazas> (letöltés ideje: 2021. 12. 01.).

esetében is, mint például az emberi élet védelmére vonatkozó bűncselekmények, levéltitok, magánélet megsértése stb.

A magyar büntetőjogban, az emberi méltóság és becsület védelmében több bűncselekmény van szabályozva, mint a román jogban. A magyar Btk. bűncselekménynek nyilvánítja és szabályozza a rágalmozást (Btk. 226. §), a becsületsértést (Btk. 227. §), a kegyeletsértést (Btk. 228 §), továbbá a kiszolgáltatót személy megalázását (Btk. 225. §), a becsület csorbítására alkalmas hamis hang- vagy képfelvétel készítését (Btk. 226/A. §), a becsület csorbítására alkalmas hang- vagy képfelvétel nyilvánosságra hozatalát (Btk. 226/B. §).

Ugyanakkor, ami a becsületsértést/sértegetést és a rágalmozás bűncselekmények tartalmát illeti, a két jogrendszer szabályozásai nem azonosak, részben fedik egymást, de a bűncselekmények tartalma nem egyezik meg a két ország büntetőjogában.

Romániában jelentősen kisebb büntetési korlátok voltak megszabva a becsületsértés és a rágalmozás bűncselekmények elkövetése esetén. A jogalkotó nem szabályozta a szabadságvesztés lehetőségét, a bűncselekmények elkövetőire csak pénzbírság volt kiróható, ezzel szemben a magyar jog akár három évig terjedő szabadságvesztést is előír.

Amíg a magyar büntetőjogban ezen bűncselekmények szabályozása huzamosabb ideig állandó jellegű volt és tartalmilag is változatlan, addig a román büntetőjogban szokatlan módon többször is ezek a bűncselekmények hatályon kívül voltak helyezve, majd pedig ismét hatályban voltak.

A magyar büntetőjogi szabályozás sajátossága, hogy a valós tények közlésével elkövetett rágalmozást is tényállásszerűnek, és így, főszabály szerint bűncselekménynek tekintik. Ez a megoldás szoros kapcsolatban áll a vélemény szabadsággal mint alapjoggal.

E reláció központi kérdéseként merült fel az 1994(VI. 24.)/36. AB határozatban is, amely a közhatalmat gyakorló személyek sérelmére elkövetett rágalmozás és a becsületsértés alkotmányos büntethetőségének a körét határozta meg, kötelezően előírva a Btk.-ban meghatározott valóság tényének közlésével elkövetni a rágalmozást. E tételt a 2014(IV. 18.)/13. B határozat is megerősítette.³³

Mindkét ország büntetőjogában ezek a bűncselekmények magánindítványra voltak, illetve üldözendők. Ugyanakkor a büntetőeljárások között is találni különbségeket.

Magyarországon, magánindítványra, a sértett feljelentése alapján indítható eljárás, ezt attól a naptól számított harminc napon belül kell előterjeszteni, amelyen a magánindítványra jogosult a bűncselekmény elkövetőjének kilétéről tudomást szerzett. A magánvádas ügyben a vádat mint magánvádoló a sértett képviseli. Romániában pedig két hónap állt a sértett fél rendelkezésére, hogy a feljelentést megtegye.

A magyar Bet. előírja, hogy a feljelentés illetve tízezer forint, ennek megfizetése alól a feljelentő nem mentesíthető, ezzel szemben a román büntetőeljáráshoz nincs illeték előírva feljelentés esetén, a feljelentést illetékmentesen teheti meg a sértett fél, ugyanakkor illetéket még akkor sem kell fizetni, ha a büntetőperben kártérítést is kér.

³³ SZOMORA: *i. m.*

5. A becsületsértés, rágalmazás büntetőjogi védelmének fejlődési iránya Európában

Európában régi hagyománya van az emberi személyiség büntetőjogi eszközökkel történő védelmének, amit az európai jogrendszerek többsége a mai napig fenntart.

Az EU 27 jelenlegi tagjából összesen 23-ban szankcionálható valamilyen formában a büntető anyagi jog által is a személy méltóságát vagy becsületét sértő cselekmények legalább egyike, négyben azonban ezt már eltörölték, köztük Romániában is.

Az Egyesült Királyságban, pontosabban Angliában, Walesben és Észak-Írországban, miután a 2008-as Criminal Justice and Immigration Act a vallási jellegű rágalmazást 2008-ban megszüntette – 2009-ben a Coroners and Justice Act törölte el véglegesen a gyakorlatban már az utóbbi időben egyébként sem alkalmazott rágalmazási tényállásokat; ehhez képest a 2013-as Defamation Act már csak a polgári jogi kártérítés megítélésének feltételeit módosította.

Írországban a 2009-es Defamation Act szintén eltörölte a common law rágalmazási tényállások büntetőjogi szankcionálhatóságát, Észtországban pedig a magánszemélyek sérelmére elkövetett rágalmazás és becsületsértés 2004 óta nem büntethető.

Csak a polgári jog által szankcionálhatók, vagy csak speciális személyi kör vonatkozásában büntethetők a hasonló cselekmények – a nemzeti jog által meghatározott feltételek mellett – az EU-tagországok és volt tagországok közül mindenekelőtt az Egyesült Királyságban, továbbá Írországban, Észtországban, Cipruson és Romániában.³⁴

Az utóbbi időszakban kibontakozni látszik egy folyamat, amely szerint egyre több ország hagy fel az emberi méltóság és becsületsértés büntetőjogi szankcionálásával.

Ezen abolíciós folyamat azonban nem egyformán érinti Európa egyes részeit – az leginkább a kelet-, illetve a délkelet-európai országokban figyelhető meg (két kivétel az Egyesült Királyság és Írország, egyébként a büntetőjogi megtorlást elvető európai országok közül Ukrajna, Bosznia-Hercegovina, Ciprus, Grúzia, Észtország, Montenegró, Macedónia, Tádzsikisztán, Örményország, Románia, illetve a nem teljes abolíciót végrehajtó Moldova, Kirgizisztán, Szerbia és Oroszország is idetartozik), míg a közép-, dél-, észak- és nyugat-európai részekben a hagyományos punitív hozzáállás jellemző, legalább is a jogi normák szintjén. Ez utóbbi kitétel hangsúlyozása azért fontos, mert a tételes jog által lehetővé tett büntetőjogi szankcióalkalmazással ténylegesen nagyon is különböző mértékben élnek az egyes országok bíróságai, és míg a német és a francia nyelvterületeken, valamint Olaszországban jellemző e magatartások szigorúbb megtorlása, akár letöltendő szabadságvesztéssel is (kivéve magát Franciaországot, ahol e cselekmények szabadságvesztéssel nem, csak – súlyos – pénzbüntetéssel büntetendők), addig az északi országokban (Finnországban, Svédországban, Norvégiában) büntetőítélet nélkül vagy enyhe pénzbüntetéssel, esetleg más, szabadságkorlátozással nem járó szankcióval érnek véget az ilyen ügyekben indult eljárások.

³⁴ Tóth J. Zoltán: *A rágalmazás és becsületsértés szabályozása Európában*, In *Medias Res*, 2015/1, <https://media-tudomany.hu/archivum/a-ragalmazas-es-becsuletsertes-szabalyozasa-europaban> (letöltés ideje: 2017. 04. 17.).

Magyarország, bár egyéb esetekben a büntetőjogban a német hatás erőteljes, e téren mégis valamelyest közelebb áll a többi kelet-közép-európai országhoz, valamint a kelet-európai jogrendszerek egy részéhez. Mindez talán abból is fakad, hogy a többi térségbeli állam is megélte az államszocializmus egyéni jogokkal nem törődő, a szabad véleményt eltíró rendszerét, és ezen rossz élmények máig hatnak.³⁵

Magyarországon, a nemzetközi trendekkel ellentétben, a szabadságjogok érvényesíthetősége jelentősen szűkül, annak ellenére, hogy a nemzetközi és az európai joggyakorlat, valamint az Alkotmánybíróság jogértelmezése és a még hatályos jogszabályok is viszonylagosan tág teret engednek a véleménynyilvánítás mint az egyik legfontosabb szabadságjog biztosítására, azonban az utóbbi évek bírói joggyakorlata, valamint a közelmúltban lezajlott jogalkotási folyamat komoly visszalépést jelent ezen alapjogok tekintetében.³⁶

A nemzetközi trend a rágalmozás és becsületsértés dekriminalizálása irányában halad, ezzel szemben Magyarországon az utóbbi időszakban a szabályozás szigorítása volt megfigyelhető.

Irodalomjegyzék

1. BALOGH Zsolt: *Az emberi méltóság: jogi absztrakció vagy alanyi jog*, Iustum Aequum Salutare VI. 2010/4, 35–44, <http://ias.jak.ppke.hu/hir/ias/20104sz/12.pdf> (letöltés ideje: 2016. 05. 18.)
2. BAKÓ Bea: *Büntetőjogi kérdés-e a szájkaraté?* http://jog.mandiner.hu/cikk/20131030_bako_bea_buntetojogi_kerdes_e_a_szajkarate (letöltés ideje: 2021. 12. 01.)
3. BODROGI Bea: *„Rágalmazásért beperelem” – kriminalizálódott a rágalmozás*, 2011, <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/ragalmozasert-beperlem-kriminalizalodott-a-ragalmozas> (letöltés ideje: 2021. 12. 01.)
4. BUSCH Béla: *A személyiség büntetőjogi védelme, különös tekintettel a fegyveres testületek keretében megvalósuló deliktumokra*. V. rész, http://epa.oszk.hu/02200/02222/00009/pdf/EPA02222_rendeszet_es_emberi_jogok_2013_3_15-48.pdf (letöltés ideje: 2021. 12. 01.)
5. CZEGLÉDI Csaba: *Közszereplőkről alkotott vélemény miatti büntetőjogi szankcionálás napjainkban Magyarországon*, <http://czegelegy.hu/sites/default/files/Ko%CC%88szereplo%CC%8Bkro%CC%8Bl%20alkotott%20ve%CC%81leme%CC%81ny%20miatti%20bu%CC%88nteto%CC%8Bjogi%20szankcionala%CC%81la%CC%81s%20napjainkban%20Magyarorsza%CC%81gon%20-%20publika%CC%81cio%CC%81.pdf> (letöltés ideje: 2017. 04. 17.)
6. GÁSPÁR Csaba László: *Emberi méltóság – filozófiai gondolkodás*, Korunk, 2006/12. 4–13, <http://korunk.org/?q=node/8382#> (letöltés ideje: 2016. 05. 18.)

³⁵ TÓTH J. Zoltán: *A büntetőjogi rágalmozás és becsületsértés*, Médiatudományi Intézet, 2017, <http://mtmi.hu/dokumentum/1005/MK27web.pdf> (letöltés ideje: 2017. 04. 17.).

³⁶ CZEGLÉDY Csaba: *Közszereplőkről alkotott vélemény miatti büntetőjogi szankcionálás napjainkban Magyarországon*, <http://czegelegy.hu/sites/default/files/Ko%CC%88szereplo%CC%8Bkro%CC%8Bl%20alkotott%20ve%CC%81leme%CC%81ny%20miatti%20bu%CC%88nteto%CC%8Bjogi%20szankcionala%CC%81la%CC%81s%20napjainkban%20Magyarorsza%CC%81gon%20-%20publika%CC%81cio%CC%81.pdf> (letöltés ideje: 2017. 04. 17.).

7. HRIB Florin-Iulian: *CCR ignoră Constituția și deciziile ICCJ de unificare a jurisprudenței?* <https://www.juridice.ro/180179/ccr-ignora-constitutia-si-deciziile-iccj-de-unificare-a-jurisprudentei.html> (letöltés ideje: 2016. 12. 10.)
8. KOLTAY András: *Az emberi jogok, az emberi méltóság és az alkotmányos rend védelme a magyar médiaszabályozásban*, In *Medias Res*, 2012/1, <http://media-tudomany.hu/laparchivum.php?ref=9> (letöltés ideje: 2016. 05. 15.)
9. LAKATOS Alexandra Anna: *Az interneten elkövetett rágalmazás és becsületsértés egyes kérdései*, 15., <http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/Az%20Interneten%20elk%C3%B6vetett%20r%C3%A1galmaz%C3%A1s%20%C3%A9s%20becs%C3%BClets%C3%A9rt%C3%A9s%20egy%C3%A9s%20k%C3%A9rd%C3%A9sei.pdf> (letöltés ideje: 2017. 02. 15.)
10. LENKOVICS Barnabás, SZÉKELY László: *A személyi jog vázolata*, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2011, 117.
11. SZOMORA Zsolt: *A való tények közlésével elkövetett rágalmazás és a valóság bizonyítása mint a véleményszabadság korlátja. Egy alapjog a dogmatikai modellek csapdájában*, In *Medias Res*, 2016/1, 4, 51–67, media-tudomany.hu/laparchivum.php?pdf=106 (letöltés ideje: 2017. 03. 18.)
12. TÓTH J. Zoltán: *A büntetőjogi rágalmazás és becsületsértés*, Médiatudományi Intézet, 2017, <http://mtmi.hu/dokumentum/1005/MK27web.pdf> (letöltés ideje: 2017. 04. 17.)
13. Tóth J. Zoltán: *A rágalmazás és becsületsértés szabályozása Európában*, In *Medias Res*, 2015/1; <https://media-tudomany.hu/archivum/a-ragalmas-es-becsuletsertes-szabalyozasa-europaban> (letöltés ideje: 2017. 04. 17.)
14. https://ugyintezes.magyarorszag.hu/ugyek/410006/420012/420013/A_szemely_elleni_buncselekmenyek_szabadsag_emberi_meltosag.html?ugy=ragalmazas.html (letöltés ideje: 2017. 03. 11.)
15. eduline.hu/segedanyagtalalatok/letolt/5412 (letöltés ideje: 2017. 03. 11.)
16. <http://www.jogitanacsok.com/ragalmazas.html> (letöltés ideje: 2017. 03. 11.)
17. https://hu.wikipedia.org/wiki/A_becs%C3%BClet_v%C3%A9delme (letöltés ideje: 2017. 03. 11.)
18. <https://www.luju.ro/dezvaluire/evenimente/politruccii-de-la-ccr-forteaza-incriminarea-penala-a-delictelor-de-presa-curtea-constitutionalala-sfideaza-legislativul-si-puterea-judecatoreasca-si-incearca-sa-determine-politica-penala-a-romaniei-curtea-politica-a-declarat-neconstitutionala-decizia-iccj-nr> (letöltés ideje: 2016. 12. 10.)